

Homokfásítás

I. d. BÉKY ALBERT

a mezőgazdasági tudományok doktora

Az alábbiakban csak a saját tapasztalataimat és az ezekből leszűrt véleményemnek gyűjteményéből tárok elő részleteket „*Útmutatás az Alföld fásításának munkájához*“ című zsebkönyvem kiegészítése céljából.

A homokfásítás egyik feladata a lakosság faszükségletének a lehetőség szerint való kielégítése, másik a növénytenyésztésre kedvezőtlen természeti viszonyok ellensúlyozása és az ilyen adottságok megjavítása. A fásítás végrehajtásának tehát olyannak kell lennie, hogy e célok követelményeinek megfeleljen.

A fásításnak két ága van. Egyik az erdőtelepítés, a másik a gazdasági fásítás.

Az előbbiekhöz olyan területek tartoznak, amelyek más gazdasági — mezei, kerti vagy szőlő — művelésre kevésbé vagy egyáltalán nem alkalmasak, erdővel betelepítve pedig hasznothajtókká válnak és termőerőben is megjavulva esetleg másnemű művelésre is alkalmassá lesznek.

A gazdasági fásítás, mező-, kert- vagy szőlőgazdasági területeken védi a növénytenyésztet az időjárás káros, különösen a szél szárító hatásától.

Már a fentírt „*Útmutatás*“-ban megírtam, hogy a kultúra legmagasabb fokán Alföldünk Európa gyümölcsös és veteményes kertje lesz, mert erre alkalmasabb terület aligha van. Tekintettel arra, hogy az erdei fák több évtizeden át maradnak betelepítésük helyén, már a munka tervezésénél meg kell állapítani, nem kerül-e belátható időn belül másnemű művelés alá a kérdéses terület. Áll ez különösen a szőlőtelepítésre, mert ez a növény a homok minőségével szemben nem igényes, de lehet szó őszi-barackról, manduláról, vagy másról is.

A gazdasági fásítás tervezésénél is szem előtt kell tartani a jövő lehetőségét. Más részről nem szabad megengedni, hogy a homoki mezővédő erdősávok helyének megállapításakor az ezeknél kevésbé nyomatékos érdekek érvényesüljenek, mint amilyen például a traktorral történő szántóföldi talajművelésnél a rövidebb vagy hosszabb menetek, és ezzel kapcsolatos fordulások száma.

Akár erdőtelepítésre, akár gazdasági fásításra a homokot teljes egészében megművelve kell előkészíteni. Az erdei fák az Alföldön igényesebbek a gyümölcsfáknál és mezei növényeknél, s ha pl. a kukoricának nem felel meg a csak a töve körüli folt vagy pászta megművelése, ezzel mégkevésbé elégzik meg az erdei fa. Kérdéses, hogy ez a teljes megművelés milyen mélyen történjék. Tapasztalatom, hogy a megforgatott talajban az erdei fák is jobban tenyésznek, mint a csak közönségesen megszántottban. Így ahol a meglévő adottságok szerint már eleve nem bízunk a telepítés sikerében, ott forgassuk meg a talajt legalább 50 cm mélyen. Traktorral ennek nincs semmi akadálya. A homok bármilyen talajművelésénél fontos, hogy az ősszel és ne tavasszal (különösen ne a bőjti szelek idején) történjék. Az őszi nyirkos időjárás és a hólé még a futóhomokot is leköti tavaszig. Érdemesnek tartom a talajforgatás hatásának kísérletekkel történő megállapítását. Azt hiszem, hogy a traktor még a réteggő vagy a holt agyagréteg áttörésénél és a homokkal való összekeverésénél is hasznavehető eszköz, ha nincsen elérhetetlen mélyen.

A fásítás céljának érdekében legfontosabb a megfelelő fafaj megválasztása. Az akácot illetően nincs újabb mondani valóm. A méhészet érdekében kívánatos volna a későn virító fajtának megfigyelés és kiválasztás útján való kitenyésztése és elszaporítása, hogy ez a legkiadóbb és külföldi értékesítés szempontjából is legértékesebb mézünk minél több legyen.

A nyárfáknál nagy fontosságú a fehér- és szürkenyár csemetéinek magról, nagy mennyiségben történő nevelése, miáltal a homokfásítás szempontjából ez az ezelőtt mellőzött két értékes nyárunk homloktérbe kerül és háttérbe szorítja a feketenyárat.

A kanadainyár csak dugványról szaporítható. Kérdés, hogy a telepítés sima vagy gyökeres dugvánnyal történjék-e? A sima dugvánnyal történő telepítéstől általában húzódozás tapasztalható, amit nem tartok eléggé megokoltnak. Gyakorlatom idején alig láttam telepített dugványt, ami nem fogamzott volna meg. A dugványban sokkal erősebb az életrevalóság, mint sokan hiszik. Hortobágyi agyagban is láttam már megfogamzott kanadai nyárdugványokat s ásattam ki sima és gyökeres dugványokat. A simának egyenletesen vastag és hosszú talpgyökerei voltak, a gyökeres megkurtított talpgyökerei pedig egészen vékony száakkal folytatódtak.

Ha csak a magban és a magcsemetében volna elég életerő, a dugványban pedig nem, akkor nem fakadna ki a kerítéskaró és nem történne meg, hogy a sövény céljára földbe szurkált akác vesszők is kizöldelnek olykor. A dugvány életerejét igazoló, szinte csodálatos eset volt egy ledöngölt, kavicsos udvaron virágállványnak elhelyezett, mintegy 120 cm magas és 30 cm átmérőjű akác tönk, amely ott helyben gyökeret vert az egyik oldalon és fölötte egy méterre ágat is fejlesztett. Azt hiszem, ha a sima dugvány nem ered meg, ennek inkább az az oka, hogy véle a fáról való lemetszésétől a telepítésig hibásan bántak, vagy nem volt elég hosszú a dugvány. A sima dugvánnyal való telepítés sokkal egyszerűbb és olcsóbb, érdemesnek tartom e kérdés kísérletekkel történő tisztázását. Természetesen csak teljes művelésben részesült talajról lehet szó.

A fenyők közül a feketefenyő alföldi, homoki viselkedéséről még nincs elég tapasztalatunk. Természeténél fogva biztosra vehető, hogy meszes homokháton és buckákon megfelelőbb az erdeifenyőnél. Utóbbinak összefüggő, nagy területen történő telepítését aggályosnak látom. Az *Erdészeti Lapok* 1931. évi VI. számában megírtam, hogy Nyírbélteken az erdeifenyő fiatalost a *Lophyrus pini* támadta meg és részben lerágta azt. A hernyókat természetesen elpusztították, de ez intés arra, hogy a fenyőnek az Alföldön összefüggő területen való telepítésétől óvakodjunk. Ezt a hernyót a morvamenti, nagyterjedelmű erdei fenyvesekben végzett pusztításáról még gyakornok koromból jól ismerem. Ott néha többszáz hold számra úgy rágja le a fákat, hogy egyetlen tű sem marad rajtuk. Az ottani kedvező természeti viszonyok között a fák nem pusztulnak el, kihajtanak, a kedvezőtlen alföldi viszonyaink között azonban valószínűen kipusztulnának. A két hely természeti viszonyait eléggé jellemezheti az, hogy a morvamenti erdeifenyő fája olyan gyantadús és tömött, mint akármelyik magas hegyvidékié, míg az alföldinek fája olyan, mint a „répa“. Célszerű volna a vetőmagot előbbi helyről beszerezni, mert a fa fajtájának minőségében is lehet hiba.

Fenyőfa-anyagban szegények vagyunk, így kötelességünk a minél több, jóminőségű fenyőfa tenyésztése. Legjobb minőségű a lucfenyő, telepítsük ott, ahol célszerű. Véleményem szerint a nyírségi laposokba ültethetünk lucfenyőt ott, ahol a gyertyán — mint természetes települési helyén — előfordul.

„A gyertyán elterjesztése az Alföldön“ címen cikket írtam az *Erdészeti Lapok* 1935. évi februári füzetében. Nem tudom, volt-e ennek eredménye, ezért ismételten felhívom a gyertyánra a figyelmet. Szeretném, hogy ez a fa, mint az Alföld „bükkje“, minél jobban elterjedne és betöltené a hivatását, amit a hegységben a bükk teljesít: talajjavítás, állományzárás stb. A gyertyán a Nyírségben elég nagy területen otthonos de talál-

Bugaci ősbörökás

tam a debreceni Nagyerdőben is szépen fejlett példányokat. Nem erőltetett tehát, ha ezt a fát jobban elterjesztjük az Alföldön, ahol csak lehet. Próbáljuk meg mindenüvé elegyíteni s a jövő mutatja meg az eredményt.

A hársak közül csak az ezüstlevelűt ajánlom. Ez szereti leginkább a meleget. A biharmegyei kötpusztai iskolánál valószínűen most is megvan belőle néhány példány, amelyekről vetőmagot lehetne szerezni.

A cserjék közül azokat telepítsük, amelyeknek levágva más hasznát is tudjuk látni. Ilyen pl. a seprőjeneszter és a fagyal, amelyek a nyírág helyett a gazdaságban annyira szükséges seprőanyagot szolgáltatják.

Azzal az elgondolással, hogy a gyertyán be fog válni, ajánlom az erdőben olyan beelegyítést, hogy egy, két vagy három más fasor után következék egy gyertyán sor. Mezővédő erdősávban egy vagy két másféle fasort szegélyezzen két oldalt a gyertyán, de tehetünk ebből a közepre is.

Fanevelésnél célunk a minél hosszabb és ágtiszta törzs nevelése legyen. Nem hiszem, hogy ezt más jobban elősegítené, mint a gyertyán s emellett erdőnek is, fapáasztának is megadja a szél és nap behatolása ellen szükséges védőszegélyt. Elültetés után a gyertyáncsemetét is messük töre, mint az akácot.

Az akácot sarjáról történt egyszeri felújulása után célszerű más fajjal kicserélni, minthogy a második sarjadzásból származó állomány már gyengébb. A kicserélésnél azonban meggyűlik a bajunk az akác gyökérsarjaival. Ennek elejét vehetjük, ha a kitermelendő fák törzsét mellmagasságban, 10 cm szélességben a kéregnek és háncsnak a fatestig hatoló lehántásával körülgyűrűzzük. A tavaszi vagy nyáreleji élénk nedvkeríngés idején végzett ilyen gyűrűzés után őszre a fák kiszáradnak és a sarjakkal nincs többé baj. Így kezelt akácállomány alá tavasszal más fafajt is telepíthetünk. Azt is megtehetjük, hogy a más fafaj kívánsága szerint esetleg az állománynak csak egy részét gyűrűzzük körül, a másik részét pedig még egy-két évig védőállománynak meghagyjuk. Így a gyomok sem burjánzanak fel annyira, mintha az új telepítést egyszerre szabaddá tesszük.

A fenyőcsemetéről azt tartjuk, hogy tavasszal sikeresebben ültethető, mint ősszel. Kísérletezéssel meg kellene állapítani, hogy ősszel a gyökér mélységéig jól átmedvesedett talajban serkenti-e a fenyőcsemete élni akarása a gyökérét új gyökérszálak fejlesztésére, hogy ezekkel szervesen összeforrjon a talajjal. Ha igen, akkor ősszel is sikeresen ültethetünk fenyőcsemetét.

Kiskunhalas környéki homoktalajok erdősítése

VÁRKONYI LÁSZLÓ
erdőművelési főmérnök

A Duna—Tiszaközi homokhát Kecskemét—Csengőd—Jánoshalma közötti háromszögén terül el a Halas környéki homokvidék kb. 9000 ha-ja. Meszes homok, melyet a víz és szél vitt, hordott tovább a Dunától délkeleti irányban. Az egész vidék hepe-hupás, buckás. Debeák, Inoka, Eresztő alacsony hegyvidékhez hasonló. Sivár a kép: *Tortula ruralis*, *Fumana vulgaris*, *Alcana tinctoria*, kutyatej, néhol növényzet nélküli, nyílt bucka. Az egész területen elszórva galagonya tarkít, ritkán a boróka. Olykor a buckákra is felhúzódva megtaláljuk kisebb-nagyobb csoportokban vagy egyenként elszórva a fehér, szürke és fekete nyárat. Messziről erdőszült terület képét mutatja. A facsoportok a régi erdők maradványai. A gyökérsarjak megmaradását, fejlődését a mértéktelen legeltetés akadályozta. A csapadék kevés, de nagyobb baj annak egyenlőtlen eloszlása. A téli és tavaszi szelek sokat párologtatnak a talajból. A csapadékhiány következtében június—augusztus hónapokban a talaj 60 cm mélyen kiszárad, a sekélygyökérzetű növények elpusztulnak. Jó a vízgazdálkodás a nyílt buckákon, mert a szél állandóan mozgásban tartja a homok felszínét és a párologást olyan mértékben csökkenti, hogy a talaj kiszáradása 10 cm-nél nem mélyebb. A szárazság és a szél közös hatása a homokverés. A szél hómentes téli időben, vagy tavasszal felragadja az apró kvarcsze-